

De Regno Christi D. in terris consummato.

Auctore incomparabili Viro P. Antonio Vieyra.

Authoris, et Operis intentum.

Operis Author est incomparabilis P. Antonius Vieyra, Vir heroicâ illimitatâ mentis comprehensione humani intellectus metas longè transcendens. Nam præter hoc, quod admirandi ingenij sui acumine singula quæque anatomizet; quod non visas hactenus lucēs ubique diffeminet; quod sit in omni minori, et majori facultate versatissimus; quod tenacissime adeo memorice, ut quidquid in S. Patribus, in Theologis, in Historicis sacris, et prophanis, in Græcis, et Latinis Interpretibus, et in quocunque Scriptore, naturalia, politica, aut moralia tractante, vel semel duxerat legit, semper præ oculis, mente, et manibus habeat: quod in persuadendo efficacissimus; quod in textuum allegatione selectissimus; quod florētissimus in elocutione: quod res rebus, non inani amplificat verborum. Præter has, inquam, et alias supremæ mentis excelsas dotes, quarum quælibet satis foret formare Heroem omni humano plausu superiorem. Quod ego in hoc Virò nunquam satis miratus sum, est perennis illa ingeniosorum, et novarum reflexionum affluentia; necnon anatomica sacrorum Textuum concilio, quâ verba omnia, et tempora; Historiam omnem, et Figuram; Prophetiam omnem, et Symbolum; vocem omnem, apicem, et comam eviscerat, et exenterat, ut, quod ceteri princeps magnitudinis viri, tanquam exsuccum, et aridum, despexerunt; vel ut obscuritatis tenebris involutum non intellexerunt, à P. Vieyra Mysteriorum undequaque fetum ostendatur; patetque nova semper opinati, et quasi non inclusa in sacra Pagina; cum tamen non nisi vetera in ipso sacro Textu latentia, ab alijs vel neglecta, vel non intellecta, opineretur. Hoc verò mirabili adeo Prophetarum, et Prophetiarum consonantiâ præstat, ut dum auditur, et legitur, necesse sit præ stupore obmutescere. Inde est, quod incomparabilis Author, sicut infra omnes Interpretes locandus foret, si nova edideret in sacro Textu non contenta; ita supra ceteros elevendus, quod quæ in Scripturæ thesauro latentia erant, Lyncea sua mente effoderit, et publicæ lucis fecerit. Audum, et gemmas, quas eduxit, nova non sunt, sed sacro Textui coeva; effatio est nova, quia mentis acumen novum.

Ponderans igitur stupendus Vir, ut de se testatur in Tractatu De Pace Messie Quinquagesimo Tertio, per pertinacem viginti annorum studium. En ejus verba: sic ego trigesimo ab hinc anno, cogitare cepi, post longam Scripturarum perscrutationem, celsè magno, et pertinaci studio veritatis indagandæ etc. Ponderans, inquam, stupendus Author pertinaci viginti annorum studio, quidquid Prophetae, sive verbis, sive symbolis, sive figuris, de Christi D. Regno prophetarunt; et advertens plures Prophetias completas, plures non completas; plures ab Interpretibus literaliter expositas; plures ob sui obscuritatem, aut omittas, aut non nisi moraliter, et mysticè interpretatas; nempe de Ecclesiâ triumphante; in hoc totus incubuit, eas omnes literaliter exponere, easque consummando Christi D. in terris Regno, seu militanti Ecclesiæ applicare.

Hæc de causâ Author mirabili suo Operi præfixit Titulum: De Regno Christi in terris consummato; qui coincidit cum hoc, Clavis Prophetarum, ut ab alijs vocatur: quatenus plura in Prophetijs adhuc occulta, et nondum completa, ingenij sui luce literaliter exponendo detegit, et ingeniosis ad suporem rationibus in sacra Pagina fundatis ostendit: quod Prophetia nondum completa sint in Militanti Ecclesiâ, quæ est Christi D. in terris Regnum, ante ejusdem Christi D. ut Judicis, adventum, seu ante finem mundi, complendæ. Decet enim, ut Christi D. in terris Regnum sit ante ejusdem, ut Judicis, adventum undequaque consummatum, seu perfectum. Hoc ut consequatur, nixus Prophetijs nondum completis, eadem literaliter exponens, pronosticat plurima, quæ in Militante Ecclesiâ eventura sunt; et tale Christo D. Regnum in terris format, quale Christo D. venturo, non ut Redemptori, sed ut Judici, convenire potest.

Æquum non est præterire verba à me Author allegata; nempe se indefesso viginti annorum spatio hæc Operi texendo incubuisse. Porro si Author Testes oculares appello in quolibet

in quolibet suo soluto sermone, facta stupenda luce semina ubique rexit, suosque Auditores per
tentatas à nullo Concionatore admirationis vias deducit: quæ lux, quæ studium, quæ rationum
emphatica energia, quæ armonica consonantia, quæ illimitata mentis latitudo, hoc in Opere,
triginta annorum spatio concinnata et digesto, in quo res est, non de completis, sed de complendis
Prophetijs, et quidem literaliter, non verò mysticè expositis, in futuro Ecclesiæ Militantis statu,
quæ est Christi D. Regnum omni perfectione consummandum: Quæ, inquam, lux hoc in Opere,
in quo Author futuram Militantis Ecclesiæ perfectionem prophetizare conatur, non affulgebit?
Quod tam prospero assequitur eventu, ut vel necesse sit ab hoc Opere legendo abstinere, vel le-
gendo in ejus sententiam demisso capite, pedibus, manibusque ire.

Dividitur hoc stupendum, de Regno Christi in terris consummato, volumen in tres
Libros, ut Author ipse initio sui Operis indicat. In primo agit de naturâ, et qualitatibus Regni
Christi D. In secundo, de ejusdem Regni in terris consummatione, seu ultimâ perfectione. In
tertio de tempore, quo consummandum est, et post consummationem durare debet.

De Physicâ Operis Imperfectione.

Non loquor de morali Operis imperfectione, nam nullam dari paulo post ostendam:
sed loquor de physicâ Operis imperfectione, et quidem ut sub meâ manu est; nam, an Opus, ut sub
manu alienâ est, sit physicè imperfectum, ignoro: Similiter ignoro, an Author Opus hoc imper-
fectum reliquerit? Imperfectum reliquisse testantur mihi aliqui, qui ultimis ante Authoris obitum,
et primis post ejus obitum mensibus adsistere.

Loquor igitur de Operis, ut sub meâ manu est, imperfectione physicâ; seu ut illud
ab Emin. S. R. E. Cardinali de Acugna, Generali Regnorum omnium Lusitano Regi subjectionem
Inquisitione meâ fidelitati commissum est. Quod esse summè inordinatum, extremè confusum,
defectuosum, mutilatum, et imperfectum, mihi post trinam totius Operis lectionem certissimum
est.

Etiam enim Quinterniones Primi Libri facile coordinari possint, eo quia tum Capita-
tum Paragraphi distincto numerorum ordine notantur: reliqua tamen Quinternionum, ad se-
cundum, aut Tertium Librum spectantium, multitudo coordinari nequit. Primo quia Secun-
dus Liber non habet nisi Caput Primum; immo, quod vehementer dolendum, deest Secundus
Quinternio, in quo Author suam mentem exponit. Secundo, quia reliqui Quinterniones se
habent, ut scopæ dissolutæ, quia nullum Capitis Titulum, et numerum habent: Sont enim
diversi Tractatus sine Capitem divisione, puta de Pace Messia, de Evangelio ubique præ-
dicando, de Templo Ezechielis, et sacrificijs; qui, et alij Tractatus nullo Capitis, et Paragraphi
Titulo, et numero insigniuntur. Tertio, quia Tertius Liber nequidem Titulum Libri Tercij in
fronte gerit; sed præcise dicit, Caput Primum. Quarto, quia dicti soluti diversi Tractatus,
in Capita non divisi, æquè ad secundum, ac ad tertium; aut e contra, ad tertium æquè, ac
secundum Librum, dici possunt pertinere; eo quia plura, quæ continent, sunt utrique Libro
communia. Quinto, quia plura adsunt incepta, et non absoluta; et aliqua bis rescipra.
Ex quibus planè constat, Opus hoc, ut mihi traditum est, esse physicè valdè defectuosum,
et inordinatum; immo inordinabile.

Quare ego, ut mirabili huic Opere aliqualem conferrem ordinem, res saltem ma-
ximâ, quâ potui, attentione totum volumen evolvi, et resolvvi, sperans vel ex ipso Authoris con-
textu, vel ex ejusdem ad à se dicta, aut dicenda, testimonio, vel ex ipsius materie serie,
aliquem consequi ordinem: At revera tam modica mihi affulsit lux, et tam æquivoca, ut
 tandem desperans me per Capitem divisionem, et per materie naturam, desideratum assequi
ordinem, sive redigendi Tractatus solutos ad propriam cujusque Librum, sive quemlibet Librum
ad ordinata per numeros Capita: tandem, inquam, in hoc, post diligens Quinternionum sue-
dium, eorumque inter se collationem, totus incubui. Primo, ut juxta materie qualitatem,
et

et connexionem, pro meo capite, eos Quinterniones dirigerem. Secundo, ut concisam cuique Tractatus, et Capiti, ubi haec adsunt, Synopsim praemitterem. Tertio, ut indicarem locum, quoties aderit Authoris textus, ad quem Tractatus referri

Hoc saltem aemulamenti Lector ex meo labore hauriet: tum quod illic Authoris mentem aspecuturus sit: tum quod, si armonicam totius Operis molem comprehensurus non sit, cum plurima quasi decapitata sint, quia sine capite; saltem concepturus sit, quam supra hominum conditionem Author Operis eleveret, cujus soluta omni ordine lucet, et in unum corporis unius solem non coeant, sed pro Tractatum numero multiplicentur, tot soles habiturus erit, quot Tractatus.

De primâ Morali, seu Theologicâ Operis Imperfectione,
ex Peccato Philosophico sumptâ.

Duplicem Theologicam imperfectionem huic maximo Viro objectam audio: Unam de Peccato Philosophico: Alteram de sacrificijs veteris legis ante mundi finem reditutis. Utramque paucissimis diluere mihi animus est. Primam hoc, alteram sequenti paragrapho.

In Tractatu de Universali Evangelij Prædicatione in secundo Authoris Quinternione Pag. 2. lego in Margine adjecta haec verba: Haec de Peccato Philosophico expuncta jam sunt in alio exemplari, ob Decretum Alexandri Octavi, hujusmodi opinionem damnantis, multo post haec scripta ab Authore.

At bonâ veniâ ejus, qui marginem addidit, dico eum ruspiter hallucinari, dum ex eo quia P. Vieyra in Barbaris Americanis, vulgò Tapuianis, quorum plerique toto suae vitae decursu invincibili Dei ignorantia laborant, rueret Peccatum purè Philosophicum, infert Authoris opinionem cum damnatâ ab Alexandro Octavo coincidere. En damnata ab Alexandro Octavo anno 1630.

Peccatum Philosophicum, seu morale, est actus disconveniens naturæ rationali, et rectæ rationi: Theologicum verò, et mortale, est transgressio libera Divinae legis. Philosophicum quantumvis grave in illo, qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum, sed non est offensa Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque poenâ eternâ dignum. Haec damnata.

Si rectè perpendatur, constabit, quod Alexander damnet opinionem tuentem, Peccatum, quantumvis grave contra rationem, commissum ab eo, qui Deum vel ignorat: | non dicit invincibiliter: vel de Deo nil actu cogitat, non esse Dei offensam, nec amicitiam Dei solvere, nec dignum poenâ eternâ. Econtra P. Vieyra asserit, quod peccatum, quantumvis grave contra rationem, commissum ab eo, qui Deum invincibiliter ignorat, non sit Dei offensa. Quantum ergo distat asserens non esse peccatum grave contra Deum, nec Dei amicitiam solvere, nec dignum poenâ eternâ, quod fit ex invincibili Dei ignorantia; ab asserente non esse peccatum grave contra Deum, nec solvere ejus amicitiam, nec dignum poenâ eternâ, quod fit ex ignorantia vincibili, aut invincibili Dei; tantum distat assertio Patris Vieyra ab assertione damnatâ.

Similiter quantum distat assertio, quod sit peccatum grave contra Deum, ejusque offensa, et Dei amicitiam solvens, et dignum poenâ eternâ, quod fit ab eo, qui actu de Deo non cogitat, quem tamen implicitè, et virtualiter cognoscit in ipsâ ratione naturali, tale opus veritate, ab assertione, quod non sit peccatum contra Deum, si fiat ab eo, qui nunquam Deum cognovit, sed semper invincibiliter ignoravit; tantum distat assertio Patris Vieyra ab assertione damnatâ: ergo immeritò assertio Patris Vieyra expuncta fuit à Scriptis Romani missis, quasi incidens cum damnatâ, à quâ longissime distat.

Confirmo peritatem irrefragabili. Immeritò hæc propositio: Non peccat contra legem, qui eam invincibiliter ignorans, violat: diceretur hæretica, eo quia hæc: Non peccat contra legem, qui eam ignorans violat: est hæretica: ergo immeritò dicitur damnata hæc propositio

Authoris

Authoris: Non peccat contra Deum, qui eum invincibiliter ignorat: eo quia est damnata hæc assertio: Non peccat contra Deum, qui eum ignorat: potest enim vincibiliter ignorare.

Accedit, quod totus secundus Authoris Liber, quia assertioni de Peccato Philosophico admisso in eo, qui Deum invincibiliter ignorat, nititur, foret expungendus: ergo vel inconsequenter expungitur assertio, et non totus liber; vel inconsequenter admittitur liber secundus, et non assertio.

Nullus igitur potest esse prudens. scrupulus de coincidentia cum damnata; sed tantum, an assertio Patris Vieyra, quod in pluribus Americanis datur toto vitæ decursu invincibilis ignorantia Dei, sit vera? esse veram solidissime probat; et illo duntaxat hoc negare potest, qui de Americanis loqui vult, ut loquitur de Europeis, quibus Deus verus aliquo semper modo illucescit; vel ut loquitur de Idololatriis, quibus quoque Deus aliquo modo in ipso Idolo, quod invocant, quod colunt, cui sacrificant, à quo veniam petunt, innoscit. Cum tamen, si de Tapuanis Americanis, ut in re sunt, loqui velimus, abigenda à Theologis sint omnes illæ species Dei, aut Idoli; et alia sumenda pro Americanorum imponderabili hebetudine. Plerimi enim sunt, qui non tantum Deum verum non cognoscunt, sed omni etiam ficta religione carent, nullum colendo Idolum, nullum invocando, nulli sacrificando, à nullo veniam petendo; quin post ingentem Missionarium in illis dedolando laborem, vix crassissime fidei Mystéria intelligunt. Immo plures adeo hebetes sunt, ut non nisi tres numeros numerare possint; et quidquid tres numeros excedit, vocant plura: illa nec sciunt dicere, quot annos habent, quot digitos in manu, quot in pedibus: et ut peccatorum numerum nostris Confessoribus exponant, funiculum trahunt, cui tot nodi inserti, quot peccata, et eum Confessori tradunt.

Præterea Author non tantum invincibilem Dei ignorantiam in pluribus ex his Tapuanis, inter quos diutius vixit, toto eorum vitæ decursu trahit, sed invincibilem totius juris naturæ ignorantiam; nam à teneris annis filij à Senioribus erudiuntur ad furta, ad homicidia, ad vindictas, ad esum carnis humanæ, ad obscena quæque; et tantum abest, quod ob ea corripiantur, quin laudantur, et celebrantur; immo corripiantur, si ea scelera omittant. Quod si quis rationis lumine cognoscat, ea esse juri naturæ dissona, et ea exequatur, tunc Author asserit, eum Barbarum ob illud delictum contra rationis jus commissum, Deo invincibiliter ignorato, peccare pure philosophicè, illudque delictum non esse poenâ æternâ puniendum, quatenus non est Dei offensa, cum Deum, nec verum, nec fictum, unquam noverit; nam nec Deum, nec Idolum aliquid colit, invocat, et veniam petit, cum omni religione careat: non ita ullus Europeanus, Mahometanus, aut Idololatra, qui aliquam Deitatem venerantur.

Hoc satis purgando Authore à damnatâ ei imputatâ: Nec mihi immorandum est, damnatam loqui de peccato Philosophico commissum ab illis, qui Deum noverunt, et ejus gratiam: quod implicat, ut sit pure Philosophicum; est enim Theologicum, cum in ipso rationis lumine implicite semper in illis, qui Deum aliquando noverunt, resulgeat Deus: unde in his repugnat pure Philosophicum, non in Tapuanis, qui nil omnino colunt; atque adeo etiam ex hoc ipso titulo damnata non trahitur ad rem: sed de hoc infra.

De alterâ Theologicâ Operis Imperfectione.

Ex sacrificijs veteris Legis reductis.

Authoris sententia est: quod in consumatione Ecclesiæ, seu in Tertio ejus statu, quando omnes legem Christi D. amplexuri erunt, Legis antiquæ sacrificia reductura sint. Hæc sententia tam male ab aliquibus auditur, ut ob hoc, mirabile Authoris, de Regno Christi in terris consumato, Opus, publicæ lucis indignum judicent.

Ego tamen lecto, et relecto, et quidem non cum animo approbandi, sed potius reprobandi, Tractatus de Templo Ezechielis, in quo de sacrificijs reductis copiosè disserit, nil prorsus inveni censurâ dignum, si moderatio, et limitatio, cum quâ Author loquitur, præ oculis habeatur, quin

quoniam omnia summâ admiratione, et laude digna, ut ex latiori meâ ad dictum Tractatum Synopii plenius constabit.

Quod ut invictâ efficacîâ probet Author, cum omnibus Theologis supponit. 1. quod antiquæ legis sacrificia, et sacramenta sublata fuerint. 2. quod ea ob multiplicem finem instituta sint; puta ob Dei cultum, et ut Hebræi ab idololatrando retraherentur, et ut fœdera novæ legis sacramenta, et sacrificium æternum Redemptionis, et incrementum Eucharistie præfigerent; et ut per ea arietum, et vitulorum sacrificia Hebræi erudirentur, suas animi passioner Deo immolare. 3. quod illi fines sint separabiles, ita ut unus possit sine alio existere.

His suppositis Author asserit, quod Deo, vel Ecclesiâ dispensante reditura sint in Ecclesiæ consumatione antiquæ legis sacrificia, non ut præfigurativa sacramentorum, et sacrificij novæ legis, cum hæc jam sint præsentia, sed reverto alio fine, vel ut demonstrativa sacrificij, et sacramentorum novæ legis, vel ut moraliter significativa interioris immolationis animæ; ad hoc ut Hebræi, quorum decem Tribus sunt per orbem dispersæ et ignotæ ubi sint, suum vitium tenacissimi ad Christi D. fidem in Ecclesiæ consumatione facillimè redeant.

Probat hoc tam multiplici s. Scripturæ Textu, tam singulari N. P. P. auctoritate, tam potenti rationum pondere, ut vix negari possit, multo minus censurari; nisi Ecclesiæ nascentis dispensatio censuranda sit. Etenim constat, quod Lex Mosaica abstinendi à sanguine, et suffocatorum esu ab Apostolis in exordio Ecclesiæ sublata, primis trecentis Ecclesiæ annis in plerisque Ecclesiæ Provinciis vixerit, et ex Ecclesiæ dispensatione ea abstinencia permixta fuerit. Constat, quod circumcisionis Lex Divo Petro, et alijs Apostolis fuerit sublata: simulque constat, quod Divus Paulus, qui ingenti quoque conatu contra necessitatem circumcisionis in favorem Gentium peroravit, Divum Timotheum ex Patre Gentili natum graves ob causas circumciderit. Constat, quod in Ecclesiâ Græcâ, interque Abyssinos, adhuc hodie viget permixtio, post susceptum baptismum, circumcisionis, non ut ad salutem necessaria, sed ut caracter antiquissimæ nobilitatis ab Abrahamo, et Salomone derivata. Si ergo harum ceremoniarum legalium usus ab Apostolis sublatus tanquam non necessarius, in pluribus Provinciis ad fidem conversis viguit, et modo in Ecclesiâ Græcâ viget: cur in perfectissimâ Ecclesiæ consumatione, quando non solum Gentēs, sed et omnes Hebræi, per omnem terram dispersi, Christi D. fidem amplexuri erunt, non poterit Ecclesiâ saltem in Templo Hierosolimitano reedificando eorum sacrificiorum usum permittere? non ut necessaria, nec ut præfigurativa, sed ut moraliter significativa interioris immolationis, per externas immolatas victimas significare; vel ut demonstrativa sacramentorum novæ legis, quæ præfiguraverunt: et quidem ex eo altissimo fine, ut Hebræi ad fidem Christi tunc facilius veniant; et ex illis, et ex Gentibus tam conversis, quam convertendis, fiat unum ovile, et unus Pastor?

Sane Author, præter clarissimam Sacrorum Textuum, et selectissimam N. P. P. expositionem; et præter fundatas in Ecclesiæ dispensatione rationes, tantâ moderatione loquitur, ut ad solum Hierosolimitanum Templum eum rediturorum sacrificiorum usum limitem. Cum ergo nec ob Divinorum Textuum defectum; plures enim recitat, qui rediturum hunc usum clarissime indicant; nec ob N. P. P. contrarietatem; plures enim selectissimos clarissimos textus ex N. P. P. in sui favorem adducit, et nullum contra se; nec ob rationum penuriam; robustissimas enim nixas Historijs Ecclesiasticis referentibus, quid à Pontificibus circa Hebræorum ritus cum pluribus nationibus dispensatum, prolixè trahit; ignoto quid contra hanc ejus sententiam obijci possit censurâ dignum.

Quod si quis causeret sententiæ novitatem. Contra est 1. quia sententia in sacra Scripturâ, et N. P. P. clare sine ulla violentiâ fundata, neguit censeri nova nisi ab illis quibus hæc de novo affulgent. 2. si omnis novitas eliminanda, eliminanda erunt omnes antiquissima sententia

tentice, exceptis primis, quibus ille opponuntur. 3. audiat *S. Antoninus* 3. p. *Histor. Titulo* 33. §. 2. qui hæc habet de *S. Thomâ*: *Erat in legendo novos articulos adinveniens; novum quæ modum determinandi inveniens; et novas producent in determinationibus rationes; ut nemo ipsum audiens dubitaret, quin ipsum Deus novi luminis radijs illustrasset.* En quot novitates *Divus Antoninus* trahit ex *S. Thomâ*? *Novos articulos: Novas determinationes, seu conclusiones: Novas rationes: Novi luminis radijs: Novum determinandi modum.* Ergo per hoc, quod *Authoris* assertum aliquibus videatur novum, non ideo censurandum: Saepè enim evenit, ut thesauri altè in sacra Scripturâ, aut *II. PP.* defossi à plerisque prætereantur, quos alter profundius effodens publica lucis facit.

Liber Primus undequaque Perfectus.
Constat Undecim Quæstionibus in
Duodecim Capitula distributis.
Tractat de Christi Domini, et Regis, Potestate.
Synopsis.

In Primo Capite multis probat existentiam Regni Christi D. 1. quia à mundi exordio fuit præfiguratum. 2. in Psalmis prænuntiatum. 3. à Prophetis vaticinatum. 4. in novo Testamento declaratum.

In Secundo probat Christum D. ut hominem habere Regnum non solum in Cælo, sed et in terris. Deinde solvit Christi D. dictum, quod suum Regnum non sit de hoc mundo, dicens: Christum D. non negare se esse Mundi Regem, sed se non esse Regem de hoc mundo, seu mundanum Regem, quatenus non novè venit cum eâ ostentatione, et majestate quâ mundani Reges.

In Tertio asserit, quod etiam Christi D. Regnum sit tempore posterius quatuor Monatibus, quatenus incepit die, quo natus est: argue adeo ordine successionis temporis sit Quinquagesimum mundi Imperium; attamen ordine dignitatis est superius omnibus Regibus, et Regnis terrarum.

In Quarto tenet, quod Christi D. Regnum sit non tantum spirituale, sed et temporale. Suadet tum ex sacra Scriptura, et Patribus, tum ratione Unionis hypostaticæ; non quia est summe absurdum sentire, quod Christus D. non habuerit tantum domini, quantum Adamus. Dein solvit argumentum ex eo, quod Papa, cum sit Christi D. Vicarius, haberet jus proprietatis in omnia bona Regum terrenorum. Solvit, inquam, dicendo, quod sicut Christus D. non contulit suo Vicario omnem spirituales potestatem, quam ipse habebat; non enim Pontifex potest sacramenta instituere, nec animas sine sacramento sanctificare: ita multo minus conferre debuit Pontificibus omnem potestatem temporalem, quam habebat, cum hæc potestas temporalis valde officeret potestati spirituali. Demum concludit idem Caput Quatuor dicendo, Regnum Christi D. esse simul spirituale, et temporale.

In Quinto examinat titulos, ob quos Christus D. sibi comparavit Regnum spirituale, et temporale. Dicit, quod ratione Unionis hypostaticæ: Dicit, quod iure hereditatis, tanquam Dei Filius: Dicit, quod iure Donationis sibi factæ: Dicit, quod titulo Redemptoris, suorumque meritum: Dicit, quod titulo Acquisitionis: Dicit, quod tanquam hæres Adam innocentis, non Adam peccatoris: Dicit, quod titulo electionis, cum ante suum Adventum fuerit à Gentibus electus, et desideratus ut Rex. Quæ omnia mirabili ingenio extendit.

In Sexto examinat, quando Christi D. Regnum incepit. Et relatis sententijs eorum, qui dicunt cepisse die, quo conceptus est, aut die, quo crucifixus est; mirabili discursu resolvit: Quod Christi D. Regnum, titulo Unionis hypostaticæ, iuris hereditarij, Donationis, et quod sit Filius Adam innocentis, et Electionis ab omnibus Gentibus desideratus, incepit die, quo conceptus est.
Titulis.

7
Iulius. verò Redemptionis, Meriti, Acquisitionis, et Victoria, die, quo crucifixus est.

In Septimo examinat: An Christus D. fuerit legitimus, et proprius Iudeorum Rex? Videbatur enim, quod non; eo quia cum Virgo M^{ma} nullo Reginae jure gauderet, Christus D. quatenus ejus Filius, nullum jus habuit, ut esset Iudeorum Rex. Respondet acutissime, quod cum Deus promississet tum Regnum Israel Davidi, et ejus familiae; tum Messiam ex Davidis familia oriturum; sequitur, quod cum Virgo M^{ma} ex familia David descenderit; et ex Virgine M^{ma} ipse Messias; sequitur, inquit, quod Israeliticum Regnum pertinebat ad Christum D. tum ob naturalem descendentiam ex Davide, tum ob electionem Divinam, quae Regnum Israeliticum promissit Messiae.

In Octavo egregie discutit qualitates Regni Spirituales, et Temporalis Christi D. Resolvit suspendo ingenio Regni Spirituales qualitates consistere in Suprema sacerdotali dignitate, quae non tantum se ipsum, pro se ipso, sed etiam se pro nobis Deo obtulit, fundando Spirituale Regnum, et leges instituendo, et media cultui Divino, et animarum salutis proficua. Addit hanc Spiritualem Christi D. potestatem appellari Regalem: ut enim omnis potestas temporalis, omnes potestates temporales excedens, vocatur Regalis; ita, quia Spirituales Christi D. potestas omnes alias spirituales potestates longissime vincit, vocatur Regalis: Nam non solum est potestas orandi, sacrificandi, et sanctificandi populum aliquem; quod totum cuique Sacerdoti convenit; sed est potestas instituendi Spiritualem Rempublicam, Sacramenta, Leges, praemia, poenas, premiando, aut puniendo, omne bonum, aut malum, quo infici potest respublica spiritualis. Deinde dicit, quod qualitates Regni Temporalis consistant in hoc, quod Christus D. habeat directum, et absolutum Dominium supra omnes Reges, et Regna temporalia, determinando, et tollendo, pro suo libito Reges: Et quod Christi D. Dominium solo Dei Dominio inferius sit, ceteris vero omnibus superius est.

In Nono discutit, num Christus D. utramque regiam spirituales, et temporales potestatem in mundo exercuerit? Spirituales exercuisse de fide est, ait; nam sanctificavit Joannem, vocavit Magos, et Pastores, ejecit Demones, seque in sacrificium Patri obtulit. De temporali, inquit, quod, etsi non exercuerit eam eo fastu, quo Reges mundani, quatenus voluit, cum Regia potestate humilitatem desponsare, et docere; eam tamen sine eo fastu exercuerit, utendo jumento, ac si suum foret, exsiccando arbores ficus, eijciendo e Templo negotiatores, et mentas nummulariorum evertendo; quin permittit, et voluit, ut Reges eum adorarent, ut populi eum in Regem clamarent. Addit, quod saepe Christus D. utramque simul potestatem spirituales, et temporales exercuerit, ut constat in casu adulterae, quam absolvendo ostendit spirituales; et penam lapidationis à Moyse statutam condonando, ostendit temporales potestatem.

In Decimo quaerit, an Christus D. in Caelo exerceat potestatem Regiam Spirituales? Affirmat: nam exercet officium sacerdotale, offerendo se ipsum Patri, per manus cujuslibet Sacerdotis; etenim per ~~ea~~ Sacerdotis dicit, quod offerat suum corpus. Rursus pro nobis rogat, et omnibus Animarum Pastoribus assistit. Quin magno doctrinae apparatu demonstrat, quod Christus D. in Caelo exerceat suam potestatem Spirituales etiam in omnes Infideles, eos illuminando, eos juvando, illis spirituales ministros substituendo; atque adeo supra omnes omnino homines, tam Fideles, quam Infideles, in Caelo regnans, suam potestatem spirituales exercet. Addit eam quoque in Damnatos, ut spirituales Iudicem, exercere. Concludit dicendo, quod Christus D. in Damnatos, tanquam in membra putrida; in Infideles, tanquam in membra infirma; in Peccatores, tanquam in mortificata; in Justos, tanquam in unita, suam spirituales potestatem exercet.

In Undecimo quaerit, an Christus D. in Caelo exerceat potestatem Regis Temporalis? Affirmat, quia eodem modo Christus gubernat mundum, quoad spirituales, et temporales, quomodo Divinum Verbum; cum hoc tantum discrimine, quod potestas gubernativa Verbi est innata ipsi Verbo; potestas vero gubernativa Christi D. ut hominis, sit potestas participata. Sed Scriptura dicit, quod

quod Pater omne Iudicium dedit Filio, non solum quoad dicendam sententiam, sed etiam quoad mundi gubernationem: atque adeo Christus D. in Caelo multat Reges, Respublicas, praeiudicat, punit; et de eo legitur, Per me Reges regnant. Addit Christum D. è Caelo, nunc per se immediate nunc mediate per Angelos, aut Homines, Regis Temporalis potestatem exercere.

In Duodecimo curiose quaerit, an Christus D. gubernaturus sit visibiliter mundum? Refert opinionem aliquorum opinantium, quod Christus D. visibiliter mille annis gubernaturus sit; quodque duplex Resurrectio futura sit: Et quod in primâ resurgent omnes Iusti, qui bonis temporalibus affluentes regnabunt cum Christo D.. At P. Vieyra optime negat, eò quia indecentissimum foret, quod Christus D. Caelum desereret, ut bonis temporalibus affluens regnaret in terrâ: Nec, ut bellum Anti Christo intentet, et eum perimat, necesse, ut ad terras regnaturus, et cum eo militaturus descendat.

Hæc in Primo Libro, qui ad stuporem eruditus, et rationalis est.

Liber Secundus.

De Christi Domini Regni in terris perfectâ consumatione.

Hic secundus Liber est summopere imperfectus: Nam non habet nisi Caput

Primum: et deficit ex septem Quinternionibus Secundus. Hinc,

an reliqui soluti Tractatus, nullo Capitem numero notati,

ad Secundum, an ad Tertium Librum spectent, ex solâ

materia connexionem hauriendum est?

Synopsis.

In hac Synopsi mihi procedendum est, non per capita, quia, excepto Capite Primo, reliqua omnia capita desunt: Tractatus enim omnes, etiam suum habeant Titulum, attamen omni capite carent: sed per Quinterniones ejusdem Capitis Primi, ^{et} Secundus desit, incedendum est.

At igitur Quinternione Primo, quod, cum explicuerit Libro Primo potestatem, et dominium Christi D. ut Regis, debeat in hoc Libro Secundo exponere. Personas, circa quas Christus D. exerceat in terris hanc suam potestatem. Cum verò sola Ecclesia militans sit spirituale Christi D. in terris Regnum; nam Ecclesia triumphans non est spirituale Christi D. in terris, sed in Caelo, Regnum; huiusque consummatissima perfectio, non in fide, sed in Dei visione; non in spe, quia in ea nil superest sperandum; sed in amore beatifico consistat; consequenter de solâ Ecclesiâ militante, quæ est Christi D. in terris Regnum, sibi sermo erit.

Supposito itaque, quod spirituale Christi D. in terris Regnum sit, non solum Communitas Fidelium, quam vocat Ecclesiam militantem perfectam, formatam, actualem: quatenus fide, spe, et charitate formatam; sed etiam sit Communitas omnium hominum, qui sunt extra Ecclesiam, quam communitatem vocat Ecclesiam militantem informem, potentialem, et imperfectam; quaerit in quo consistat consummatio, et perfectio Regni Christi in terris, seu Ecclesie militantis, sive perfectæ, sive imperfectæ, à Deo in sacrâ Paginâ promissa: ut fiat unum ovile, et unus Pastor.

Incredibile est, quantum mirabilis hic Author se ipsum, ut ita dicam, in hoc libro excedat, ut probeat suam hanc Conclusionem: Quod tunc Christi D. in terris Regnum erit consummatum, et perfectum, quando omnes, sive Iudæi, sive Infideles, Christi D. fidem amplexuri erant, et ex veteri, et novâ lege unum conflectur ovile, et Pastor.

De secundo Quinternione nil mihi occurrit dicendum, cum desit: Attamen quantum ex 3. 4. 5. 6. 7. Quinternione colligere potui, Authoris intentum videtur esse, allegatis ad litteram, et satis fuscè, plurimis Doctoribus; quin profusâ plurium S. Patrum autoritate; necnon Figuris veteris

3
8
veteris Testamenti, et Textu multiplici Psalmorum, et Prophetarum: quin novi Testamenti Figuris: Auctoris, inquam, intentum est ex citatis Doctoribus, SS. Patribus, Figuris, Textibus, evincere: Quod, etiam hodie in terrâ sint plurimi, qui non credunt; et sunt quasi pars infirmis, potentialis, et imperfecta, militantis Ecclesie; atamen omnes omnino convertendi sint, et transaturi ad partem Ecclesie militantis, per fidem, et legem Christi D. formatae, et perfectae: Et in hac omnium omnino hominum ad Christi D. fidem conversione consistere Regni Christi in terris, seu militantis Ecclesie consummatam perfectionem.

Nequeo me detinere in indicandis ingeniosissimis, et à longè petitis, supra sacras Textus, Prophetias, Figuras, reflexionibus, quibus intentum suum ob oculos ponit.

Tractatus de Sanctitate Ulmi status Ecclesie: et an omnes eo tempore futuri sint Iusti, atque adeo salvandi?

Videatur, quod hi Tres Quinterniones ad Librum secundum spectent, ut colligitur ex Tertio Quinternione, De Pace Messice pag. 1. Verric. sed recolendum, in quo habetur. Sed recolendum memoria est, quidquid toto hoc Libro secundo, de Tertio Ecclesie statu, ejusque dotibus, et prae excellentijs diximus: ergo, cum nulla inter eas eminentior sit, ac sanctitas, praesens Tractatus ad secundum Librum pertinet.

Synopsis.

Continet Tres Quinterniones. In Primo ait, se divisurum hunc Tractatum in tria puncta, nempe: An tunc peccabitur? An omnes erunt Iusti? An omnes salvabuntur?

In Primo Quinternione probat, quod in ultimo Ecclesie statu, seu Regno Christi D. in terris perfectissime consummato nullum erit peccatum. 1. ex Isaia dicente: Non audietur ultra iniquitas in terra: quod cum in nullo praeterito Ecclesie statu completum sit, implendum est in Tertio Ecclesie in terris statu. 2. ex Prophetia Archangeli Gabrielis facta Danieli; quod finem accipiet peccatum, et quod delebitur iniquitas terrae: ergo cum haec Prophetia non fuerit completa, complenda est in ultimo Ecclesie statu: Et ideo Gabriel addidit, et impleatur Prophetia, et ungatur Sanctus Sanctorum: super quae verba Auctor dicit: Ungetur Sanctus Sanctorum tertia, et ultima unctione, quam ex Typo Davidis semel, hic, et tertia uncti; in Regno Christi Cap. 2. huius Libri distinximus.

Confirmat ex Psalmo 95. qui totus est de Conversione Gentium. Commoveatur à facie ejus omnis terra: Dicite in Gentibus, quia Dominus regnavit: Etenim correxit orbem terrae, qui non commovebitur. Ecce, ait Auctor, quod Christus D. tunc erit perfectissime regnaturus in terris, quando orbis terrae ab omni peccato corrigatur. Trahit quoque Textum ex Apocalypsi, quem miro ingenio glossat.

Post hac quaerit: quomodo omnia peccata tunc tollentur? Respondet 1. quod omnium Impiorum conversione. 2. omnium Peccatorum, qui converti nollent, anticipata morte.

In secundo Quinternione disquirat, num in Regno Christi in terris perfectissime consummato omnes erunt Iusti? Affirmat, quia sublata omni culpa subintrat gratia. Dein refert Isaia cap. 60. qui post ea verba, Non audietur ultra iniquitas terrae, immediate subdit: Populus tuus erunt omnes Iusti: quae verba, si stemus Isaiae Textui, et alijs Prophetijs, applicanda sunt militanti Ecclesie.

Idem intentum prosequitur Auctor in Tertio Quinternione, in quo quaerit: An omnes tunc salvabuntur? Hoc tamen punctum reliquit imperfectum, etiam ex primo, et secundo Puncto ab Authore definito, evidenter sequatur, quod omnes tunc salvabuntur.

Tractatus de Pace Messiae.

Videtur, quod hi Tres de Pace Messiae Quinterniones pertineant ad Librum secundum, in quo Author tractat de Regno Christi in terris consummato. Colligitur, quia, ut in hoc Tertio Quinternione de Pace Messiae Author pag. 1. versic. Sed recolendum, scribit, legitur: Sed recolendum memoria est quidquid toto hoc Libro secundo, de Tertio statu Ecclesiae, ejusque dotibus, et praexcellentijs diximus. Ecce 1. ait hoc Libro secundo: ergo hic Tractatus de Pace Messiae ad secundum Librum spectat. Ecce 2. quod quidquid Author dicit de excellentijs Tertij status Ecclesiae, pertinet quoque ad Librum secundum.

Synopsis.

Tres numerantur Quinterniones: In quorum Primo, antequam decidat, an Prophetia de Messiae statu sint completae, ait; quod, si stemus experientia Bellorum omni saeculo florentium, videatur, quod Prophetiae complete non sint. Et relato Anabaptistarum errore, cui ante eos adhaesit ipse Tertullianus, negantium Bellum licere; qui error contra naturale jus est, quo quilibet se defendere potest; trahit diversas Interpretationes. Prima, quod Prophetiae loquantur de Pace, quae inter Beatos est, perfectissima: quam tamen interpretationem rejicit. Altera est, quod loquantur de Pace spirituali, quam quoque refutat. Tertia, quod loquantur de Pace Ezechiae, ejusque tempore Prophetias completas: quam etiam enervat. Quarta, quod de Pace Augusti: quam debellat: tum quia ea fuit limitata ad solum Imperium Romanum: tum quia minimè secuta: Pax autem, quae promittitur est illimitata, et securissima, et promittitur futura post, non ante Messiae adventum, ut fuit Pax Augusti. Quinta, quod post Christi D. adventum pax est longè major, quia bella minora, quam ante erant: quam impugnat, tum quia est valde incertum, an bella fuerint majora ante, quam post Christi D. adventum: tum quia si bellica instrumenta, quibus in Bellis utimur, conferantur cum illis, quibus Antiqui uti sunt, facile conijcitur magis sanguinolenta esse Bella moderna, quam ad Christum D. anteriora. Sexta est, quod si Christiani legem Christi D. servarent, major foret inter eos pax. Abijcit illam, quia interpretatio non concordat cum Textibus asserentibus, quod gens contra gentem non sumet gladium, quod auferet bella ab omni terra. Septima est, quod cum Christus D. vulerit legem, quae suadet Pacem, dedit Pacem: confutat illam; quia non promittitur lex pacis, sed pax perfectissima.

Tandem in 2. Quinternione pag. 6. dicit: quod Pax perfectissima, promissa à Prophetis nondum sit completa, sed complenda in ultimo statu Ecclesiae, id est in Regno Christi D. in terris consummato.

Probat ex s. Augustino dicente: Nondum videmus completum Textum, auferens bella usque ad finem terra. Etenim, etsi verum sit, quod adventus Christi D. auxerit pacem, quia inter Christianos Principes fœdera Pacis juramento firmata magis custodiuntur, quam inter Infideles: et quamvis verum sit, quod plures Infideles ad fidem conversi suos ferinos se invicem comedendi, et pugnandi mores abjecerint: attamen Pax universalis totius mundi, et adeo secuta, ut quilibet sine belli timore dormire possit, nondum completa est.

Primo, quia haec Pax, ut ait Isaias, promittitur Prædicationi Evangelicae: ergo, cum Evangelium non sit ubique promulgatum, Pax promissa compleri non potuit. Secundo, quia Regnum Christi D. in terris consummatum non est nisi totus mundus universalis ad fidem conversus, et Christo D. perfectissime patens: ergo, cum Pax promissa huic perfectissimae subiectioni, per fidem, et obedientiam totius mundi erga Christum D. adhuc non detur, necdum datur Pax promissa: et tunc tantum haec prophetizata Pax complebitur, quando totus mundus post Christum D. abiturus erit. Adducit in hunc finem Author plures Textus, eosque literaliter miro ingenio exponit.

In Tertio Quinternione solvit hoc argumentum: videri incredibile, ut sola fides hanc perfectam pacem consequi possit. Respondet, quod cum hoc secundo libro ostenderit, quod Fides tertij status Ecclesiae futura sit longè excellentior, suâ luce influat amorem pacis vehementem: Insuper quod

quod Spiritus S., ut ait Isaias, Universos filios suos doctos à Domino, et multitudinem pacis,
tunc eos docturus erit: Et quia tunc erit cor unum, et anima; et omnes in gratia vitam tra-
ducent. Omitto pulchras expositiones, dicens: quod tunc Omnes Reges, quibus inest jus belli, non
nisi ad Dei cultum impellentur; atque adeo tunc pax securissima haberi poterit. Addit pag. 3.
versic. Quod si, quod tunc omnes Reges uni Supremo Monarchæ subdentur: de quo puncto infra
respondet se disputaturum.

In eadem 3. Quinternione movet hanc objectionem. Pax est unum à precipuis signis
adventus Messiae: ergo, cum ea nondum sit completa, nondum venit Messias. Ingeniose respondet,
quod signa adventus Messiae alia sint antecedentia, et hæc ante ejus adventum complenda erant;
ex. gr. quod non nisi postquam Sceptrum Suda auferendum sit, venturus esset, ut accidit: tunc enim
venit, quando Sceptrum Suda ad Herodis manum devolutum fuit: Alia sunt comitantia, ut sunt
ejus sanctitas, ejus paupertas, ejus passio, et prædicatio: Alia subsequencia, que non nisi post
ejus in Cælum Ascensionem verificanda, et complenda erant; ut sunt Evangelica per totum orbem
prædicatio, et pax universalis: et ob hoc dixit David, quod Christus D. postquam ad Patris dexte-
ram sedisset, ad ejus pedes ejus hostes ponendi erant.

Prosequitur, et promovet magnis ingenij lucibus, ostendere Pacem, quam Deus promittit;
et ait: quod sicut in Arca Noe, quæ fuit Ecclesie Typus, Leones, et Lupi cum agnis, et ovibus uno
pacis federe jungebantur: ita in tertio Ecclesie statu, seu in postremâ Regni Christi in terris
consumatione homines inter se, legibus, ritibus, moribus oppositi, amicissimâ, et imperturbabili
pace fruuntur.

Tandem in hoc ipso Tertio de Pace Messiae Quinternione, postquam probavit Prophetias
de imperturbabili universali Pace completas nondum esse; atque adeo in tertio Ecclesie statu com-
plendas: Et postquam addidit de se hæc verba: Sic ego trigesimo abhinc anno cogitare cepi, post
longam Scripturarum perscrutationem, cetero magno, et pertinaci studio veritatis indaganda, Pro-
phetarum Libros sæpe, et diu, eorumque Interpretibus diligenter evolutis, nunquam tamen, et nus-
quam inveniens, ubi per requiesceret, sicut Columba Noetica, donec tandem iste ramus Oliva
mihi affulsit, quem puto, ut cum Paulo loquar, naturalem esse, id est, verum, genuinum, et legi-
timum sensum illius pacis, quæ à Prophetis promittitur: Post hæc, inquam, trahit rationes, cur
hanc interpretationem præ alijs elegerit? Prima est, quia hæc interpretatio est expedita, sim-
plificissima, et literalis. 2. quia integra, nihil tollens de magnitudine rei promissæ: Et omisis
alijs rationibus ait: quia certa regula interpretandi Prophetas est, ut si facta cum dictis conve-
niant, de præterito, vel presenti intelligantur; quod si non conveniant, expectentur futura tem-
pora, quibus infallibiliter complebuntur, ut facit, inquit, mea interpretatio.

Tractatus de Universali Evangelij Prædicatione ad ultimum Ecclesie statum, et Regni Christi consumationem præviâ.

Videatur manifestum, quod hic Tractatus, etsi sine ullo Capitulum numero, spectet ad Se-
cundum Librum: Tum quia si hæc Universalis Prædicatio vocatur ab Authore præviâ ad ulti-
mum Ecclesie statum, eo ipso Librum Tertium, præcedere debet: Tum quia, cum in Secundo Libro 10
Regni Christi in terris consumationem consideret, et hanc assertat consistere in conversione totius
mundi ad Evangelium; recte hic Tractatus, in quo universalem Evangelij prædicationem ponderat,
ad Librum Secundum reducitur.

Non levis tamen se mihi offert scrupulus de Sexto Quinternione; nam Tractatus constat
Decem Quinternionibus: An Sextus Quinternio incipiendo à Pag. 8. spectare debeat ad Secundum, an
ad Tertium

ad Tertium Librum? Ratio dubitandi est, quia in totius operis exordio Author dicit, se in Libro Primo tractatum de existentia Regni Christi d. : In Secundo, de ejusdem Christi Regni in terris consumatione : In Tercio, quando perficietur, et quantum durabit. Hinc dubitari potest, an Sextus Quinternio hujus Tractatus, in quo à Pag. 8. agit de tempore, quo simul, vel quibus temporibus universalis totius mundi conversio ad fidem implenda sit, tribuendus sit Tertio Libro. At ego, relinquendo hoc dubium indecisum, sequar Synopsis coherenter ad Quinterniones eodem in Tractatu unitos : Cum pro utraque parte sit ratio dubitandi, nempe pro Secundo, ac pro Tertio Libro.

Præterea in pluribus ex his Quinternionibus summa physica imperfectio : nam in Octavo proponit hunc Titulum, Satisfit objectionibus ; et nullâ adductâ plures paginas albas interserit. Rursus in Quinternione Nono quaerit, quando mundus habiturus sit finem? totumque imperfectum relinquit.

Synopsis.

In hoc Tractatu nullum est Caput, excepto uno, quod omni numero caret. Quare pro majori intelligentiâ, et claritate, juxta seriem Decem Quinternionum, disponam Synopsis.

In Primo, et Secundo Quinternione examinat, an Evangelium in toto mundo prædicatum fuerit? Trahit pro parte affirmativâ Apostolum ad Rom. 1. dicentem : Fides vestra annuntiatur in universo mundo : qui ad Colossens. 1. idem asserit. Pro parte negativâ, cui adhaeret, adducit plura, et summe curiosâ eruditione discursit per septendecim Ecclesiae secula, citando tempora, quibus varia Gentium Regna Evangelium successive audire : ergo non fuit tempore Apostolorum in toto mundo publicatum. Hinc Interpretes Divi Pauli Textum de universo mundo explicuere de mundo Romano, alij de mundo tunc cognito.

Post hæc Author valde se diffundit in expositione ejus Textus : In omnem terram exivit sonus eorum : et mirè ingenioso mentis acumine dicit, aliud esse exire, aliud pervenire. Concedit, quod Apostolorum vox in omnem terram exiverit ; negat, quod ad omnem terram pervenerit : eo modo, quo, inquit, si duæ naves simul ab Ulysipponensi Portu solvant, una Brasiliam versus, alia Soam ; verum est dicere ambas à portu solvisse eodem tempore ; falsum ambas eodem tempore pervenisse : nam quæ Brasiliam petijt prius pervenit ; quæ Soam posterius : Ita Apostolorum vox in omnem terram exivit ; non in omnem adhuc pervenit. Quod verò in omni terrâ sit prædicandum, suadet multiplici Scripturae Textu, qui aperte dicunt, quod Evangelium sit in universo mundo prædicandum : ergo, si toti mundo prædicandum est, Apostolorum vox, quamvis pro toto mundo exierit, adhuc ad totum mundum non pervenit.

Tandem Questione Quintâ Quinternionis Secundi eodem eminenti ingenio diversos refert modos prædicationis Evangelicæ : Unum vocat Mutum, nempe per ipsas irracionales creaturas ; quæ, si considerentur, satis sunt, ut Gentiles Dei Unitatem intelligant ; quin et satis foveant, ut Personarum Trinitatem, et Verbi Incarnationem perciperent, nisi ab eorum peccatis, quin et ab eorum Doctoribus, qui veritatem quasi in carcere detinent, juxta illud Apostoli ad Rom. 1. Veritatem Dei in injustitiâ delinunt, excæcarentur. Alter Evangelicæ Prædicationis modus, sunt voces, et fama. Hæc exquisitâ eruditione, et miro ingenio laudatissimus Author Primo, et Secundo hujus Tractatus Quinternione promovel.

In Tercio Quinternione valdè arduum prolixo conatu examinat Questionem : An qui non crediderint Evangelio, quia non audierunt, damnati sint? Cum enim certum sit, tum quod qui Evangelium audierint, illique paruerint, salvati sint ; tum quod qui audierint, et non paruerint, damnati sint ; determinandum, inquit, est : an qui non paruerunt, quia non audierunt, damnati in æternum sint?

Fateor, quod in toto mirabili opere nullibi magis ingenium, eruditio sacra, et profana, et Theologia tanto splendore micat, nisi hallucinor, quam in hoc Tractatu, et in hoc, quod movet arduum dubio.

Defendit Author

не збув жодної наміри!

Pag. 30. ut ^{non dicitur} ex quibus apparet prohiberi fieri opificari
 & in liberatos & ipse est senatus ut in. solent, solent
 inopescunt, quibus in statu quibus in. bactus et demeritis sen.
 tribus, & quibus solent ut Pag. 30. ut minus in. solent ob
 inopescunt ut corio & ipse est senatus liberi.

221

4
10

Defendit Author. Primo: quod in pluribus Barbaris Americanis detur peccatum mortale, purè Philosophicum, et nullo modo Theologicum, quatenus videtur præcisè contra rationem naturalem, et nullatenus contra Deum, quatenus invincibili Dei ignorantia laborant. Secundo affirmat in pluribus Barbaris dari quodque invincibilem juris naturalis ignorantiam. Etenim plures, tanquam in opera summè gloriosa, feruntur à primis ungulis ad furtum, ad muliendos pro esu inimicos, quin et proprios filios, et ad obscena quæque, absque eo quod dedoceantur, quin ob omissionem corripiantur. Utrumque assumptum probat Author auctoritate fidelissimorum Historicorum, qui inter Tapuanos vivere, et illis dedolendis incubere: Quorum hebetudo tam crassa est, ut plures capaces non sint apprehendere nisi tres numeros. Hinc, inquit Author, si Theologi Europei, qui negant omnimodam Dei invincibilem ignorantiam, quin et totius juris naturalis possibilem esse, eos Barbaros practicarent, à suâ opinione recederent. Supposito igitur ab Authore in Barbaris illis peccato mortali, purè Philosophico, eo quia laborant invincibili Dei ignorantia, examinat, num qui mortale purè Philosophicum committere, aut commisuri sunt, sint penâ eternâ puniendi.

Negat, idque furè proseguitur Quinternione Tertio, et Primâ, et Secundâ. Paginâ Quinternionis Quarta. Probat: quia tota ratio, cur mortali infligatur pena eterna est, quia peccatum est contra Deum infinitum: ergo, cum plures Barbari Deum invincibiliter ignorent, contra Deum non peccant: ergo non merentur puniri penâ eternâ, sed tantum penâ temporali ad Dei libitum.

Quapropter dicit, aliquem dari debere locum, quo, qui peccatum purè Philosophicum committunt, puniendi sunt. Et ne opinionis novitas terreat, quaerit, quo loco puniatur Barbarus sine Baptismo cum solo veniali decedens? Non in Purgatorio, quia hic locus est pro illis, qui in gratia mortui sunt, et Dei visione fructuri sunt. Non in Inferno, quia hic locus destinatur his, qui decedunt in mortali Theologico actuali. Non in Limbo, quia statutus est pro illis, qui cum solo originali sine peccato veniali moriuntur: ergo sicut decedentibus sine Baptismo cum uno veniali determinandus est proprius locus, quo puniendi erunt penâ sensus: ita quoque decedentibus cum peccato mortali, purè Philosophico destinandus erit proprius locus, à Limbo, Purgatorio, Inferno diversus, quo puniendi erunt.

Hæc ego considerans, non satis miror, quomodo aliquis ab hoc Tractatu ausus sit opinionem de peccato purè Philosophico expungere, tanquam damnatam ab Alexandro Octavo. Primo, quia rogo, an hæc duæ Propositiones sint equipollentes: Peccatum Philosophicum quantumvis grave in eo, qui Deum invincibiliter ignorat, non est offensa Dei, nec penâ eternâ dignum: Peccatum Philosophicum quantumvis grave in illo, qui Deum ignorat, non est offensa Dei, nec dignum penâ eternâ? Sanè equipollentes non sunt: ergo immeritò ab Authoris Tractatus doctrina de Peccato Philosophico in eo, qui Deum invincibiliter ignorat, expuncta fuit.

Adde, quod, si doctrina de Peccato Philosophico expungatur, totus ferè hic Tractatus de Universali Evangelij Predicatione, utpote Peccato Philosophico nixus, foret expungendus. Hoc enim in hoc Authore singularissimum, nempe summa inter à se dicta, et à se dicenda, artificiosa coherencia; ita ut posteriora in prioribus assertis fundentur: quæ priora si nutent, nutabunt et posteriora. Nil igitur ab eo detrahi potest sine totius Tractatus jacturâ. Ne ergo, quidquid per plures Quinterniones exquisita eruditione, et ingenio secundos, et ornatisimos, nixos Peccato Philosophico, adstruit, destruat, nil detrahendum de Peccato Philosophico.

Similiter addo, quod ex eo, quod in Christianis, immo Idololâtris, negetur peccatum Philosophicum, malè inferatur non dari illud in pluribus Barbaris Americanis. Ratio patet, quia in Christianis, et in Idololâtris, non datur invincibilis Dei ignorantia; nam aliquid colunt, et si Idololâtra in colendo errant; adeoque in ipso naturali rationis lumine, aliquid vetante, resulget semper, implicite saltem Deus,

saltem Deus, quem colunt: At in Barbaris Americanis, nil prorsus colentibus, in ipsâ ratione naturali non refulget ullus Deus, cum omnem Deum invincibiliter ignorant: ergo peccatum Christianorum, et Idololatriarum contra rationem naturalem non est purè Philosophicum: sed est simul Theologicum: Contra peccatum Barbarorum, nullum Numen colentium, patratum contra rationem naturalem, est purè Philosophicum: De quibus, et in quibus Auctor peccatum purè Philosophicum trahet.

In Quarto Quinternione quaerit, an Deus omnibus Barbarorum adultis media ad salutem necessaria sufficienter provideat? Affirmat cum S. Thomâ, cui grâtiâ concedit, quod exempla ab eo adducta, de Petro misso ad Cornelium, et Paulo misso ad Macedones, probent, quod Deus facienti, quod est in te, mittat Prædicationes. Atamen ostento ea exempla non esse ad rem, inquit: quod ex duplici casu rarissimo non inferatur universaliter, quod Deus facienti, quod in se est, non neget grâtiâ prædicationis.

Dein suspensum movet dubium, et quaerit: quod medium Americani mille tercentis post Divi Thomæ Apostoli prædicationem annis: hoc enim temporis spatium elapsum est inter Apostoli prædicationem, et Europeanum in Americam ingressum: quod, inquam, medium pro consequendâ salute æternâ habuerint? utroque enim medio caruerunt, nempe ingenij acumine, quo possent Deum naturaliter per creaturas cognoscere; et Prædicatoribus, qui hebetes docerent: ergo omni salutis æternæ medio casuere.

Dicere autem, inquit P. Vieyra, quod Deus cuique adulto dederit sui notitiam, antequam moreretur, ut peccando mortaliter posset eos damnare, est res durissima, et contra Dei pietatem, quod eos rudissimos homines, omni Prædicatione carentes per mille tercentos annos damnarit. Ecce in quas angustias, ait P. Vieyra, se conijciant, qui negant peccatum purè Philosophicum: Hos enim omnes damnant. Contra admissio peccato Philosophico, et alio loco, præter Cælum, et Infernum, in quo Barbari illi, invincibili Dei ignorantia laborantes, simulque graviter contra rationem peccantes, penas luant per tempus, nil durissimum, nilque contra Dei pietatem dicitur.

Utrum ergo hoc dubium, quod juxta Auctorem omnem excedit admirationem, solvat, dicit, quod Deus illis Barbaris providit non providendo. Hoc ut probet, supponit, quod in Deo præter scientiam absolutam detur conditionata, quâ videt, quid illi Barbari facuri essent, si illis daret, vel mentem acutam, vel Prædicationes mitteret: Cognoscens autem, quod utroque medio abuturi essent, peccando mortaliter Theologicè, et damnarentur pœnæ æternæ; utrumque verò medium negando, non destinarentur ad pœnam æternam, sed duntaxat post eorum obitum ad temporalem; possimus Deus, utrumque medium salvationis negando, providit non providendo illis duplex medium salutis æternæ. Ponderet Lector quod notavi, nempe quod, si expungeretur doctrina de Peccato Philosophico, expungendus erit ferè omnis Tractatus, cum quæ hic in Quarto Quinternione agerit, nitantur Peccato Philosophico.

Addit duplicem inde; nempe quod Deus providerit, non providendo Barbaris, duo salutis media, videlicet ingenij acumen, aut Prædicationes, quo, et quibus Deum cognoscerent; duplicem, inquit, sequi utilitatem. Prima, quod ignorando invincibiliter Deum, nunquam potuerunt peccare mortaliter Theologicè: Altera, quod peccando mortaliter Philosophicè, liberi erant à pœnâ æternâ.

Confirmat S. ex D. Paulo, et D. Timotheo, qui, ut ait S. Lucas, volentes Dei fidem in Asia prædicare, prohibiti à Spiritu Sancto fuere; quia, ut glossat Beda, sciebat Asiaticos Dei verba contempnissimos; quæ non providentia, inquit Auctor, fuit benevola providentia Dei: quatenus ignorantes Deum, Deus eos à pœnâ æternâ sensus liberavit; quam abs dubio incurrissent, si Deum novissent; novisset enim Deus Asiaticos ejus legi relictos, si Deum, et ejus legem novissent.

Confirmat 2. ex Psal. 27. in quo de Aeterno Patre dicitur, quod sit Protector salutarum

11
tionum Christi sui: Non dicit salvationis, sed salvationum; quatenus duplex est salvationis modus. Primus perfectus, providendo fidem, et bonos mores, quibus acquiritur gloria eterna: Alter imperfectus, permittendo, ut in inculpabili infidelitate vivant, et cum invincibili Dei ignorantia morientes salvet, seu liberet illos ab aeterna poena sensus. Addit ex Psalm. 35. Homines, et jumenta salvabis Domine: Homines sunt fideles recte credentes, et agentes, qui per bona opera salvantur: Jumenta sunt Infideles, jacentes inter homines, et Bruta, qui in sua invincibili Dei ignorantia viventes salvantur à poena aeterna sensus.

Confirmat 3. ex praecepto, quod Christus D. Divo Paulo recentiter converso dedit, dicens: Festina, et exi velociter ex Hierusalem, quoniam non recipient testimonium tuum de me. Ecce Christus D. providens Iudaeos non converturos, praecepit Divo Paulo, ut eos deserat, et relinquat in sua ignorantia, ut minus mali forent non audiendo Divum Paulum, nec poena aeterna digni.

In eodem Quarto Quinternione Pag. 8. circa finem, ad Paginam 9. exclusive Quinternionis Quinti, examinat media, quibus conversio totius mundi ad Christi D. fidem obtineri potest. 1. per efficacem praedicationem dandam tam efficacia Praedicatoribus verba, quibus Infideles resistere nequebunt. 2. per miracula. 3. per inspirationes interiores, sine hominum auxilio: et hoc eloquentissime probat, ob mortalem impossibilitatem Praedicatorum adeundi omnes regiones Infidelium. Dein progreditur ad declaranda instrumenta, quibus Deus pro conversione totius orbis usus est. 1. ait, quod excellentius instrumentum erit ipse Christus D. de quo in Psalmo 2. legitur: Ego autem constitutus sum Rex ab eo... praedicant praeceptum ejus. Non dicit, ait Auctor, Rex praedicator, sed Rex praedicant, quia Christus D. nunquam à praedicando abstinuit. 2. ait, quod homines sancti: si enim Christus D. per Vitos sanctos suum fundavit Regnum; multo magis illis adhibebit, ut illud perficiat. 3. ait, quod favor Principum saecularium: et in hunc finem habet D. Gregorium monentem Episcopos, ut amice vivant cum saeculi Principibus. Ut enim, inquit Auctor, Animae ab Episcopis gubernatae, non sunt à corpore separatae, sed ei unitae; ita inter Principes saeculares, et Ecclesiasticos necessaria est haec unio, et ob hoc Deus in veteri Testamento divisit inter duos fratres, nempe Moysen, et Aaron, potestatem saecularem, et sacerdotalem, ut intelligeremus, debere inter se fraternitatis amore uniti. Allegat quoque plures Historias hunc in finem, et Isaia Cap. 49. qui loquens de Ecclesia, ait: Erent Reges nutriti tui, et Regina nutrita tua.

In Quinto Quinternione querit, num ante finem mundi omnes erunt Christiani? et impugnato Patre Suarez docente, quod etiam Ecclesia per totum orbem dilatanda sit, negat tamen, quod omnes convertentur: Auctor affirmat omnes omnino futuros Christianos: etenim s. Scriptura dicit, quod adorabunt eum [seu Christum D.] omnes gentes: adorabunt eum omnes patres, et familiae gentium; immo dicit, adorabunt singuli. Ita ut sicut in una Gente sunt multae patriae; in una patria plures familiae; in una familia plura individua; consequenter venire debet tempus, quo singuli homines convertentur.

In Sexto Quinternione agit de tempore, quo simul, aut temporibus, quibus divisionem totius mundi ad fidem conversio perficienda est. Ait omnes Interpretes velle, quod haec totius mundi ad fidem conversio non nisi, post Anti-Christi occisionem, per Eliam, qui Iudaeos, per Enoch, qui Gentiles convertet, complenda sit, juxta illud dictum Christi D. [Matth. 9.] Elias, cum venerit, restituet omnia.

Auctor tamen novam viam inquit, docens, non unam, sed duas totius mundi universales conversiones futuras: Primam per Apostolorum successores ante Anti-Christi adventum: Secundam per Enoch, et Eliam post Anti-Christi occisionem. Probat 1. quia finis à Christo D. per Apostolos praetensus fuit totius mundi conversio; ait enim, predicate omni creaturae: ergo cum hic finis nondum obtentus sit, complendus aliquando est. 2. quia cum certissimum sit, non quod ante

ante iudicii diem mundus totus debet ad fidem converti; tum quod ab Anti-Christi morte ad iudicii diem transire non sine, nisi quadraginta quinque dies; improbable est, quod hoc brevissimo spatio per duos homines, Enoch, et Eliam, omnes omnino homines ad Christi D. fidem converti possint: ergo ante Anti-Christi adventum alia universalis totius mundi conversio praecedere debet. 3. quia si ante adventum Anti-Christi mundus totus non est Christianus, Anti-Christus non foret Anti-Christus, quia Anti-Christus est, qui Christianis opponitur: ergo ante Anti-Christi adventum, mundus totus esse debet Christianus.

Confirmat ex relato Christi D. dicto, qui non dicit, Elias, cum venerit, convertere omnia, sed restituet omnia; id est eos, qui ab Anti-Christi tormenta, et fraudes à Christi D. fide receperunt, restituet ad fidem Christi D.: ergo si eos restituet ad fidem Christi, erant ante Christiani.

Suadet Quinternione Septimo plures differentias harum universalium ad fidem conversionum. Praecipue sunt, quod conversio Anti-Christi adventum praecedens fiet ab Apostolorum Successoribus sine mutatione habitus; quod pro fine habebit convertere omnes, qui sive ex malitia, sive ex errore invincibili Christi D. fidem amplexi non sunt: quod haec antecedens Anti-Christi adventum conversio incepit post Christi D. Nativitatem: Contra subsequens ad Anti-Christi occisionem universalis conversio incepit ab Enoch in lege Naturae; et ab Elia in lege Scriptae; et iterum incipiet ab illis, et solis quadraginta quinque diebus durabit: quod huius conversionis finis sit ad fidem reducere eos tantum, qui ob fraudes, et tormenta Anti-Christi à fide Christi D. apostatarunt; quod Enoch, et Elias sacris induti praedicaturi sint.

Post haec examinat, an hoc tantum tempore complebitur oraculum Christi D. Fiet unus ovile, et unus Pastor. Affirmat autem contra fere omnes Interpretes: quia Christus D. dicit, alias oves habeo, et illas oportet me adducere, et vocem meam audient; et fiet, non dicit, factum est, unum ovile, et unus Pastor. Si autem fiet unum ovile, sequitur, quod hoc Christi D. Oraculum nondum sit completum.

Dein descendens Author ad tempus, et ordinem, quo hoc ovile, seu ovium Congregatio, formandum est, ait: quod Hebraei cum Hebraeis; Gentiles cum Gentilibus uniendo sint; et utrique cum ceteris uniantur.

In Octavo Quinternione iterum probat universalem omnium omnino ad Christi D. fidem conversionem: tum ex Jeremia Cap. 31. Omnes cognoscent me, à minimo eorum usque ad maximum: tum ex Isaia Cap. 11. Repleta est terra scientia Domini, sicut aquae maris operientes; vel ut alij legunt, aque operientes mare, juxta Prophetiam Abacuc, replebitur terra, ut cognoscant gloriam Domini, quasi aquae operientes mare. Super quae verba Author ingeniose dicit, quod sicut mare potest terram operire; ita aquae possunt operire mare; ita ut scientia Domini tanta sit futura, ut totum mundum inundet, eo modo, quo diluvium inundavit mare. Post quae notat discrimen inter diluvium Noeticum, et hoc diluvium, cuius figura fuit diluvium Noe. Ut enim diluvium Noe omnem terram inundavit, ita et scientia Domini; cum hoc discrimine, quod illud inundavit terram, ut eam destrueret; hoc, ut eam diluvio Baptismorum vivificet.

Potemodum apponit hanc Titulum, Satisfit objectionibus, et nullam trahit; quin plures intenserit Paginae nullo atramento vincant.

In Nono Quinternione supponit esse traditionem antiquam ab Adamo derivatam, et inter antiquos certam, quod mundus sex millium annorum spatium excessurus non sit. Dicunt enim, quod sicut mundus sex diebus absolutus est, dies autem peres Deum sunt mille anni, consequenter non duraturus sit nisi sex mille annis: ita ut duo primi millenarii sint Legis Naturalis; duo intermedij millenarii sint Legis Scriptae; duo postremi millenarii sint Legis Gratiae: Atamen totum Novum Quinternionem, et tempus, quo mundus finietur, Author imperfectum reliquit.

In Decimo

5

In Decimo examinat, an Homines eo tempore, quo Christi D. in terris Regnum sit consumatum, sint diutius vivere? Affirmat fundatus in Isaia Prophetia Cap. 65. in qua legitur: Non erit ibi infans dierum, et senex, qui non impleat dies suos; quoniam puer centum annorum morietur; et peccator centum annorum maledictus erit. Similiter Isaia dicit: Aedificabunt domos, et habitabunt; plantabunt vineas, et comedent fructus eorum. Cum ergo, inquit Author, certum ex omnibus Interpretibus sit, quod dicta verba de Lege gratiae intelligenda sint: et cum certum quoque sit, quod ex quo Christus D. ascendit in Caelum, nemo viderit infantes centum annorum; visum quidem est, quod tam infantes, quam senes suos non impleverint annos: Et cum ordinatio contingat, ut qui fabricat, non incolat domum à se constructam; nec fructus arborum à se plantatarum comedat: necesse est, ut haec Prophetia aliquando compleatur, quando Christi D. Regnum erit perfectum: eo magis, quod de Christo D. legitur: Ecce nova facio omnia; renovando praeteritas aetates.

Perficietur autem ultimâ manu Christi D. Regnum, inquit Author, et addit, se probasse, quando totus mundus Christi D. fidem amplexurus erit, et fiet unum ovile, et unus Pastor.

Addit quoque hoc Regnum omnino perfectum mille annis duraturum; legitur enim: Et vixerunt, et regnaverunt cum Christo mille annis. Atque in Christi D. Regno ex omni parte consummato, seu quando omnes futuri sint Christiani, vivent homines pluribus, etsi inaequalibus, annis; quia aliqui morientur centum annorum, et erunt ejus aetatis infantes; alij ducentis annis; alij pluribus saeculis; alij demum, nempe sanctorum vitae homines, vivent mille annis, ut cum An- ti Christo certent, et de eo triumphent.

Haec est decem Quinternionum, quorum plures sunt physicè imperfecti, Synopsis.

De Templo Ezechielis, et ejus Interpretatione Litterali.

Hic Tractatus pertinere videtur ad Librum Secundum: Cum enim tractetur de sacrificijs, quae ad sanctitatem, atque adeo ad Tertium Ecclesiae statum pertinent; consequenter ad Librum Secundum, in quo res est de sanctitate Ecclesiae in sui consumatione, hic Tractatus reducendus est. Agit in hoc Tractatu de Legis Antiquae sacrificijs, et quaerit, an in fine mundi reditura?

Synopsis.

Tractatus praesens Tribus Quinternionibus constat: in quo Author rem valde arduam aggreditur; quae occasionem dedit [ut à Personâ omni fide majori mihi ab Urbe Romanâ, instantie Emin. D. Cardinali de Acugna, responsum fuit] ne Clavis Prophetiarum in publicam lucem prodiret: eo quia Author docet, Veteris Legis sacrificia reditura in Tertio Ecclesiae statu. At hoc cum tantâ docet cautellâ, ut qui circumstantias ab Authore additas ponderat, dissentiri non possit: qui negligit, dissentiri debeat. Ego, ut rem à pluribus laudatam, et à pluribus censuratam, clare oculis subjiciam, copiosiorē do Synopsim.

In Primo Quinternione ponderat, quàm difficillima sit Templi Ezechielis Interpretatio, ut testatur S. Hieronymus, et S. Gregorius, qui difficultate oppressi fateantur se ab eo interpretando abstinuisse. Refert Author tria mirabilia, quae Ezechiel de hoc Templo narrat: Primum, quod ab hoc Hierosolimitano Templo egressura sint aquae, quae mare mortuum dulcificabunt. Secundum, quod mare mortuum, in quo nulli sunt pisces, et piscatores, piscibus, et piscatoribus abundabit. Tertium, quod iuxta littora fluminis ab aquis emergentibus formati jacebunt ex utraque parte arbores, quae singulis mensibus fructus daturae sunt, earumque folijs morbi sanabuntur.

Haec positis

Hic positus dicit Auctor contra omnes, quod hæc omnia literaliter intelligi possint, sive hoc naturali fiat virtute, sive Deo supernaturaliter concurrente. Probat 1. quia scitur, quod vi naturali plures fontes, et flumina noviter à terrâ, et montibus eruperint. 2. quod fontibus diversa sanativa virtus naturaliter insit. 3. quod in America, si vitæ singulis mensibus putentur, singulis quoque mensibus uvæ germinent. 4. quod folijs, corticibus, et radicibus insit virtus medicinalis: ergo hæc omnia sine miraculo fieri possunt.

Quod si, inquit Auctor, hoc sine miraculo fieri posse praterire aliquis neget; non negabit, quod cum miraculo. Longè enim plus est mel de petra miraculose educum, ut Hebræi satiantur; mare illis apertum; Jordanem reversionem conversum; quam relata ab Ezechiele de Templo: ergo non cogimur à literalis interpretatione recedere.

Difficultas de Sacrificijs, et Ceremonijs Legalibus.

Obicit Auctor, quod, cum constans sententia sit, legem veterem non tantum mortuam, sed mortiferam, seu nunquam iterum suscitandam, sequitur, quod visio Ezechielis de Sacrificijs Legalibus non possit sine fidei periculo literaliter exponi.

Ut solvat, supponit 1. antiquum sacerdotium, et ejus sacrificij antiqui ceremonias esse sublatis. 2. antiqua sacrificia instituta fuisse, tum ut Deus coleretur; tum ut Hebræi ab idololatriando retraherentur; tum ut significarent futurum Christi D. in Cruce sacrificium. 3. hos tres fines esse ab invicem separabiles, adeoque unum sine altero existere posse, ut de facto contingit: cessavit enim post Christi D. adventum significatio Messie venturi; et post Messie mortem cessavit significatio utriusque sacrificij cruenti, et incruenti, quamvis penes primos Christianos à Judaismo conversos eadem sacrificia legalia materialiter perseveraverint. 4. sacrificia antiqua, ut significativa Mysteriorum Novæ Legis, quam præfigurabant, non posse iterum reviviscere: continerent enim mendacium, cum significarent venturum Christum D. qui jam venit. 5. ea legalia sacrificia non esse intrinsecè mala. 6. ea sacrificia nec à jure Divino naturali, cum in se mala non sint, nec à Divino positivo, cum Scriptura hæc non vetet, sublata fuisse; sed tantum à jure Ecclesiastico.

At itaque, quod, cum sacrificia legalia non sint intrinsecè mala; nunquam enim fuissent licita; poterunt, vel ex Dei, vel ex Ecclesiæ dispensatione, iterum redire.

Primam partem ex Dei dispensatione probat præcipue ex Psalmo 50. in quo tria tempora, et tria sacrificiorum genera distinguuntur. Primum est antiquæ Synagoga: Secundum Ecclesiæ præsentis: Tertium Ecclesiæ futuræ, quando Synagoga cum Ecclesiâ, quoad eandem omnino fidem credendam, jungetur. Nam per ea verba, Libera me de sanguinibus Deus Deus salutis mee, indicatur tempus, et Ecclesiæ præterita, seu Synagoga, ejusque cruenta sacrificia, à quibus David, Salvatorem Deum invocans, liberari desiderat, tanquam à Sacrificijs, quæ gratiam non conferebant. Per ea verba, Quoniam si voluisses sacrificium dedissem utique, holocaustis non delectaberis, indicatur tempus, et Ecclesiæ præsens, in quâ cessarunt vetera sacrificia Synagoga. Per ea verba, Tunc acceptabis sacrificium iustitiæ, oblationes, et holocausta, tunc imponent super altare tuum vitulos, indicatur tempus, et Ecclesiæ futura, in quâ Templum Ierosolimitanum iterum edificandum est, et reditura oblationes, et holocausta, et vituli sacrificabuntur; non ut significativa sacrificij incruenti, seu Eucharistiæ ut futuræ, cum jam adsit, sed sacrificij Eucharistici, ut præsentis: ergo, inquit, ex Davide, literaliter intellecto, sequitur templum reedificandum, et sacrificia reditura pro tempore Ecclesiæ futuræ, in quâ Judæi, et Gentiles credent in Christum D.

Alteram partem, quod Ecclesiæ dispensare poterit, ut veteris legis sacrificia redeant, probat Auctor, ne iudice, efficacissime. Primo, quia omnis Legislator potest in suâ lege dispensare: ergo, cum usus ceremoniarum legalium veteris legis non sit à jure Divino, sed tantum ab Ecclesiâ velitus, poterit Ecclesiæ in suo tertio statu permittente, ut redeant. 2. quia certum est Apostolos in primo Ecclesiæ exordio dispensasse in lege, quam nulerant, ne Gentiles ad fidem converteri circumciderentur:

restant: immo, quod valde notandum est, ipse D. Paulus, qui acriter pugnavit, ne Gentiles circumci-
derentur, iusta de causa dispensavit cum Divo Timotheo ex Patre Gentili nato, eum circumcidendo.
Similiter certum est, quod lex à Moyse lata, ut Hebraei à sanguine, et suffocatis abstergerent, sublata
fuerit ab Apostolis; et tamen ea abstergentia ab esu sanguinis, et suffocatis hodie viget in Ecclesia
Graeca, quin primis tertentis annis in Ecclesia Latina viguit pluribus in Provincijs ad fidem con-
versis. Si ergo primitiva Ecclesia usum legalium ceremoniarum, quem prohibuerat, iustissimis
de causis in diversis Provincijs ad fidem conversis tunc permisit, ut Author selectissimis, et irrefra-
gabilibus D. Augustini, D. Gregorij, Tertulliani, et Bedae textibus probat: Cur Ecclesia in tertio suo
statu non poterit plura ceremonialia permittere, non minus ac Apostoli, primae Ecclesiae Parentes,
Iudaeis ad fidem conversis, permiserunt, ut ab esu sanguinis, et suffocatorum abstinerent.

Dein adducit causas longè graviores, ut Ecclesia in suo tertio statu dispenset, permitten-
do caeremonias legis antiquae, quam quas Ecclesia in suo ortu habuit, ut cum Iudaeis ad fidem
conversis dispensaret, permittendo in aliquibus Provincijs eorum usum. Praecipua est innata, et
perpetua Iudeorum erga proprios ritus tenacitas. Si ergo Apostoli ob hanc eorum tenacitatem cum
duarum tantum Tribuum Iudaeis in primitiva Ecclesia dispensarunt: [dicit duarum, quia quod ceterae
Tribus dispersae sint, ignoratur:] ut aliquos suos ritus retinerent: longè magis haec ratio urgebit
cum Iudaeis in fine mundi convertendis, ut saltem uno in loco, nempe in Templo Ierosolimitano
suos ritus exerceant, non ob adipiscendam salutem, ait Beda, sed ob commendandam Sacramen-
torum illorum prophetiam.

Argumentis Patris Suarez opinantis oppositum Author ad oculum satisfacit. 1. osten-
dendo, quod omnes cause pro legis dispensatione sufficientes, quas trahit P. Suarez, nempe necessitas,
utilitas, pietas, et aliae concurrere possint, ut Ecclesia tunc dispenset cum Iudaeis tunc converten-
dis, permittendo suorum rituum in Templo Ierosolimitano usum. 2. adducit memorabile familiare
exemplum in usibus Mixti-Arabibus in Hispania à Pontifice in aliquo Templo permisis; quo ritu
permisso Arabes ad Romanam Ecclesiam converti sunt, ut videre est in Cathedrali Toletana, et Gra-
natensi, quae publica habent sacella, in quibus Mixtae ritus, ut vocant, Mozarabo, seu Mixto-Arabico
celebrantur. 3. magnam, et exquisitam eruditione colligit ritus Graecis, Ruthenis, aliisque Schismaticis
à Sede Apostolica permisos, ut Ecclesias Orientales Romanae unirent. Etenim eorum sacerdotibus per-
mittit matrimonium, et ut in fermentato consecrent, et communionem sub utraque specie, et esum
carnium die Sabbati etiam in Quadragesima; et observationem Sabbati cum die Dominica; et hoc
non ex observatione Iudaica, sed ut confunderentur Haeretici Simoniaci in Oriente nati, qui negabant
Deum creasse mundum, quia die Sabbati requievit, ut advertit P. Turnanus Lib. 7. in Canon. Aposto-
lorum: Quin circumcisio, quae est praecipuum Iudeorum Sacramentum, ibi Christianis permittitur;
non ut religiosus cultus, sed ut caracter, et nota, seu stemmata nobilitatis antiquae ab Abrahamo,
et Salomone derivare: eo modo quo in sepulchris gentilitiae stemmata inciduntur in nobilitatis
signum, ut notavit Guilielmus Reginaldus in suo Calvino Iurismo Lib. 2. Cap. 9. dicens: Abyssini
Christiani infantes baptizant, et circumcidunt, nobilitatis antiquissimae, nullo meriti, aut Iudaicae
fidei respectu. Si ergo, inquit Author, ex Sedis Apostolicae benignitate Dominica, et Sabbatum; Ba-
ptismus, et Circumcisio ex fine honesto, immo et politico in aliquibus Regnis uniantur; et non
Eucharistiae sacrificium cum caeremonijs materialiter legalibus ex nova Ecclesiae permissione
conjugere tunc non licebit.

Prosequitur, ponderando utilitatem maximam talis permissionis; et in huius rei confir-
mationem adducit recens testimonium ex Lithuania anno 1694. Cum enim ibi iussu Clementis 8.
fuisset indicta Synodus pro uniendis Sedi Apostolicae Ruthenis, fuisse in Synodo proposita Rutheno-
rum Episcoporum Potestatem, tum ad fidem, tum ad proprios ritus, quorum tenacissimi sunt, spectantia:
quibus Munitius, antequam ea Romam mitterentur, respondit, quod sicut Ecclesia Romana in his, quae
ad fidei

ad fidei integritatem spectant, est prorsus inexorabilis; sic in ijs, quæ à jure humano Ecclesiastico pendent, sæpe benignissime dispensavit: ergo, si Sudaei cegre tunc ferent à patrijs ritibus discedere, poterit tunc Ecclesia aliquos illis permittere.

Art 2: posse dici Ezechielem velle, quod sacrificia legalia tunc reditura sint, non ut significativa Christi D. futuri, sed ut demonstrativa Christi D. presentis: eo modo, quo Ecclesia de S. Joanne Baptista dicit, quod non prophetavit Christum D. nascentem, sed demonstravit, et prophetavit presentem: ergo ex sacrificia, quæ tunc permitti poterunt, non erunt præfigurativa sacrificij Eucharistici futuri, sed prophetica, et indicativa sacrificij Eucharistici presentis, quod olim præfigurabant. Ingeniosam hunc in finem trahit paritatem ex theatro, quod Roma anno 1650. vidit: Art enim se in nostrâ Domo Professâ viduo Baccanaliū vidisse insigne theatrum, quod in inferiori parte salomonis Templum ritæ patrio cum suis sacerdotibus sacrificantem representabat: In superiori vero erat Panis Eucharisticus, cui soli à fidelibus adoratio dirigebatur. Ecce, ait Auctor, nil illustrius pro Ezechielis Templo concipiendo, ejusque sacrificijs legalibus. Ut enim in Romano theatro aderat figura, et figuratum, multa sacrificia Eucharistiam figurantia, et Eucharistia ab illis figurata; ita in Templo Ezechielis simul erunt Eucharistia figurata per sacrificia legalia, eruntque sacrificia legalia Eucharistiam, quam figurant, demonstrantia. Alium quoque ingeniosissimum ex lactâ paginâ textum adducit.

Art 3. quod sacrificia legalia ab Ezechiele indicata saltem ob moralem significationem, rejectâ omni significatione figurati etiam demonstrativa, admitti poterunt. Est enim cæsson ex S. Augustino, quod sacrificia legalia præter significationem figuralem habuerint moralem; nam per immolationem victimarum Hebræi docebantur suum corpus, et animam Deo immolare, ut docet Apostolus, et acutè Origenes dicens: Intra nos habemus plures victimas, quas immolamus: si superbiam corporis tui vincas, immolas Deo vitulum; si iracundiam, arietem; si libidinem, hircum; si vagos, et lubricos cogitationum volatus, columbam, et turturam.

Quod verò principalis sacrificiorum finis non fuerit sacrificium materiale, speciosissime probat ex Psalmo 50. Quoniam, si voluisset sacrificium, dedissem utique, holocaustis non delectaberis: sacrificium Deo spiritus contribulatus; cor contritum, et humiliatum Deus non despicies. Quæ verba interpretans S. Augustinus in Psal. 50. ait: Intraeamus, quemadmodum ubi dixit Deum nolle sacrificium, ibi Deum ostendit velle sacrificium: Non vult ergo sacrificium trucidati corporis, sed vult sacrificium contriti cordis. Ecce, inquit Auctor, duplex in Deo volitio, quasi opposita: non vult carnem animalis, quod sacrificatur; vult cor hominis, quod per animalis sacrificium moraliter significatur. Idem in Psalmo 49. exprimitur: Nunquid manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo? immola Deo sacrificium laudis. Idem per Isaiam legitur: Ne offeratis ultra sacrificium frustra: Incensum abominatio est mihi: Lavamini, mundi estote: quiescite agere per veritatem: discite benefacere. Ecce Deus non vult sacrificium purè materiale; vult morale per materiale significatum: ergo valde probabiliter asseri potest, quod in Templo Ezechielis erunt sacrificia materialia, ut significativa sacrificij morali à Deo voliti.

Dilatât eleganter hoc, advertendo Deum per exteriora symbola docere homines. Ita præcepit Osee, ut nuberet mulieri infami, et ex eâ filios crearet; ut ex hoc symbolo Hebræi inteligerent injuriam Deo illatam, deserendo illum, ut colerent Idola. Ita Isaac præcepit, ut nudus per plateas incederet, ut per nuditatem illius intelligeretur spiritualis nuditas Egypti, et Ethiopia: quod alijs exemplis dilatât, adductis Evangelicis Parabolis, quibus Christus D. usus est, ut plebem erudiret: ergo valde probabile est, quod antiqua sacrificia, et ceremonie, quæ fuerunt veluti parabole significantes moraliter Dei voluntatem per ea sacrificia intentam, quorum plura Sudaei non intellexerunt; iterum reditura sint, non ut Sudaei convertendi eorum significationem moralem assequerentur, tum ut facilius convertantur: Etenim vulgare est, ait insignis Auctor, Misitem, aut Navarchion;

aut quolibet alium, moraliter instruere per instrumenta militi, et Monarcho propria: ergo
ut in ultimam mundi conversionem Hebraei in fide Christiana instruantur, nil magis ad rem, quam
usus sacrificiorum legalium vaducus ad legem, et sacrificium Evangelicum, quod moraliter indi- 16
cantur.

Confirmat S. Gregorius praeclearo dicto, et facto, ut legitur Lib. 9. Registrum Epistolae. 24. qui re-
galus ab Augustino primo Anglorum Episcopo, qualiter se habere deberet cum Anglis, ut eos a
prophanis ritibus ad Deum vocaret, ait S. Gregorius scribens Mellito: Quod templa non destruan-
animalia immolent, sed ad laudem Dei in suo esse animalia occidant, et Donatori omnium de sabie-
tate sua gratias referant; ut dum eis aliqua exterius gaudia reservantur, ad interiora gaudia con-
sentire facilius valeant: Sic Israelitico populo in Aegypto Dominus se quidem innouit, sed tamen
eis sacrificiorum usus, quos Diabolo solebat exhibere, in cultu proprio reservavit, ut eis in sacrificio
suo animalia immolare praeciperet: quatenus commutantes, aliud de sacrificio amitterent, aliud re-
linerent; ut etsi ipsa essent animalia, quae offerre consueverant, verumtamen Deo haec, et non Idolis
immolarent, jam sacrificia ipsa non essent. Haec S. Gregorius, qui sumpto ab ipso Deo exemplo
modum invenit, quo gens ritibus suis tenaciter addicta, partim eos retinerent, partim amitterent,
et mutato sacrificiorum cultu non fraudarentur letitia, quam ex illis percipiebant: ita quoque, in-
quit Author, mutato veterum sacrificiorum cultu, et fine, Iudaica convertenda gens ex suarum lega-
lium caeremoniarum usu, non defrauderetur letitia ex suarum caeremoniarum usu sibi ingenta.

Tractatus: An liceat futurarum rerum tempora scrutari,
et de hoc aliquid statuere?

Videtur, quod hic Quinternio, qui unus tantum est, nec alium habet, ad Librum Tertium
pertineat: quia Capituli Primi Titulum praeposit: ergo, cum Liber Primus, et Secundus suum Primum
Capitulum habeat, hoc Primum Capitulum ad Librum Tertium pertinere debet. Praeterea, quia in hoc Capitulo
Primo Author dicit, Videre mihi videtur in limine huius Libri: ergo, cum Liber Primus, et Secundus
suis principijs gaudeant, sequitur, quod ab hoc Capitulo Liber Tertius incipiat.

Tota difficultas est, an Tractatus de totius mundi conversione, de Pace Messiae, de Templo
Ezechielis, pertineant ad Librum Tertium; quia ad huius Quinternionis finem Author dicit: quae
omnia suis locis demonstranda, non dicit demonstrata: ergo, si post hunc Quinternionem demons-
tranda, post hunc illi Tractatus ponendi sunt. Hoc notare volui, ut inde colligatur, quod, quan-
tumcunque quis ingeniose laborat, arduum est valde, ordinare dictos solutos Tractatus, num ad
secundum, num ad Tertium Librum pertineant.

Synopsis.

Examinat Author in Capitulo Primo, praeter quod nullum est aliud, num futurarum rerum
tempora investigare, et aliquid de hoc statuere liceat: et pro negativa parte proponit valido conclu-
siones. 1. quia Christus D. ait: Non est vestrum nosse tempora, vel momenta, quae Pater posuit
in sua potestate; quem textum auctoritate N. Patrum illustrat. 2. quia si Chronologia temporum
praeteritorum est inter Autores tam incerta, ut vix unus alteri consentiat: Aliqui enim volunt a
mundi creatione ad Incarnationem Verbi annos quinque mille, alij sex mille, alij septem mille prae-
fisse; Longe incertior est temporis futuri Chronologia. 3. si adeo discordant Autores circa tempus Di-
luy, et finem Monarchiarum, et Templi durationem; quae concordia sperari potest in futuri temporis
decisione. 4. quia etsi in sacra Pagina Historijs menses, et anni suo proprio nomine referantur,
non ita

non ita in Prophetijs, in quibus non nisi figurae, et aenigmata, ut legitur in Genesi, in qua septem boves pingues, et septem spicae fetae; insuper septem boves macilentis, et septem spicae exsuccae recensentur: quorum primae, septem fertilitatis, aliae, septem sterilitatis annos significant. Equis verò, nisi Deus revelasset, per septem boves, et per septem spicas, septem annos intellexisset? Ergo non nisi temere ex Prophetis deduci potest tempus futurum. Et quia nil magis in S. Scriptura obivum, quam tempus per horas, dies, hebdomadas, annos, et saecula numerare: cum toto tamen hoc nil magis obscurum, cum saepe hora non significet horam, nec dies diem, nec anni annos, ut Author relatis Scripturae Textibus demonstrat: ergo summa temeritas est, ex sacris Textibus investigare tempus, et definire plus minus, quando Christi D. Regnum consumabitur perfectissime in terris.

Ut Author hoc indubitanter resolvat, mentem suam pedetentim exponit, et ait 1. quod, quando Deus aliquid futurum revelat, simulque tempus, quo illud futurum est, tunc certò pronosticari possit tum res futura, tum ejus tempus: ut certum est ex S. Scriptura, in qua plura futura, et tempus, quo futura sunt, revelantur, ut videre est in ipsa Resurrectione Christi D. revelata, et tertia die futura.

Ait 2. quod si Deus aliquid revelet, simulque tempus, non per dies, et annos, sed per circumstantias, et signa, tunc quoque ex signis, et circumstantiis certò pronosticari possit tempus futurum rei revelatae; ut contingit in Messiae adventu, qui non nisi postquam Iudae Sceptrum ad aliam Nationem devolutum est, nempe ad Herodem, qui Hebraeus non erat, venire debebat.

Ait 3. quod, si Deus revelet aliquam rem futuram, nullo tamen designato tempore, laudabile sit investigare ejus tempus, quo futura est. Probat ex laude, quam Divus Petrus dat Prophetis, qui de futura in vobis gratia prophetaverunt, scrutantes in quod, vel quale tempus significaret. Deinde sicut inter homines laudabile est eorum aenigmata solvere; ita quoque aenigmata Dei.

Ait 4. laudabile quoque esse investigare tempus rei futurae etiam, quando Deus declarat hoc sciri non posse. Etenim hoc determinate quoad diem, et annum sciri non possit; potest tamen plus, vel minus moraliter pronosticari: Trahit hunc in finem Author Christi D. dictum: De die autem illo, vel hora, nemo scit, neque Angeli in Caelo: Ecce, inquit Author, Christus D. unice negat, quod determinatus Iudicij finalis dies, et hora sciri possit: non tamen negat, quod quis, non determinato die, nec hora, sed determinato moraliter, seu plus, aut minus, majori, aut minori aliquo temporis spatio, hoc non possit probabiliter determinare. Probat 1. hoc suum assertum ex responsione Christi D. data Apostolis interrogantibus de die Iudicij: Dic nobis, quando haec erunt, et quod signum adventus tui, et consummationis saeculi? Quo casu Christus D. tacuit tempus determinatum; dedit tamen simul signa, ex quibus indicabatur, quod tempus non distabat: ergo licet determinatum tempus, quo Christi D. in terris regnum consumendum sit, seu mundus finietur, scire nemo possit; potest, tamen ex signis plus, vel minus colligi tempus, quo futurum est: Eo modo, quo Medicus, etiam nequeat certum morbi diem saepe pronosticare; potest tamen certò probabiliter plus, vel minus morrem pronosticare.

Probat 2. copiosis S. Patrum textibus, quorum aliqui ex parte, aliqui ex bellis, alij ex seditionibus, alij ex alijs signis conjecturaverunt diem Iudicij, et mundi finem proximum esse: Qui, quamvis in pronosticando errant, attamen laudabilem esse conjecturam suo exemplo ostendunt: ergo, si illis hoc licuit, etsi longius à mundi fine distarent, multò magis sibi, inquit Author, cum à mundi fine non tantum distet.

Argumenta opposita solvit dicens, quod id, quod pro aliquo tempore inutile est, potest pro alio utile esse. Ob hoc Christus D. dixit Apostolis, Non est vestrum nosse tempora, quia tunc erat illis inutile; quin perniciosum erat illis scire, quod Deus circa Israeliticum Regnum decreverat. Si enim dixisset, quod nunquam erat restituendum; aut quod non nisi post ultimam Hebraeorum ad Christi D. fidem conversionem, contristati valde fuissent: Et ideo sicut Christus D. duobus Filijs Zebedei, petentibus regnare cum illa, respondit, Non est meum dare vobis: ita discipulis, Non est vestrum nosse tempora.

Valde mirabiliter respondet paritatem ex temporum præteritorum chronologia deducta. At enim, ides Authores esse in eâ discordes, quia non concordant in computatione annorum à mundi exordio ad diluvium; à diluvio ad Moysen; à Moysen ad Templi ædificationem: ergo mirum non est, inquit, quid temporis præteriti chronologia sit adeo incerta. Contra futuri temporis Chronologia non est incerta, quia, inquit, se non incipere à mundi creatione, ut sciat finem mundi; sed se retroradè procedere; nempe à fine mundi ad Anti-christi adventum; ab Anti-Christi adventu ad prædicationem Evangelicam in toto mundo; à prædicatione Evangelicâ in toto mundo ad omnium Gentium, et Hebræorum conversionem ad Christi D. fidem; et ideo aliquid se posse valde probabiliter, quando mundi finis erit, pronosticare.

En mirabilem Authoris cogitationem per sua formalia verba: Nos contra novum aliquod iter rectorum versus invenientes (ut jam cogitationem meam incipiam aperire) à fine mundi ad Anti-Christum; ab Anti-Christo ad Evangelium ubique prædicandum, et receptum ubique Gentium; et à Gentibus universaliter conversis ad nostram ætatem regressi: hæc veluti triplici metâ in medio futurorum constituta, sine offenculo, ipso Rectore Christo, et ibimus, et pervenimus. Quæ omnia suis locis demonstranda sunt: Nunc sufficit digito indicare, ne vis illius argumentationis suspensum Lectorem detineat.

Notetur tò demonstranda sunt; non aut demonstrata: ergo Tractatus de Pace Nestice, de totius mundi conversione, de Ezechielis Templo, vel non pertinet ad Librum secundum, nam diceret, demonstrata sunt; vel dicendum, quod sicut Author, ut tempus finis mundi determinet, incipit ab ipso fine mundi, et regreditur ad initium mundi; ita quoque, ut tempus finis mundi conjectureret, regreditur ad dictos Tractatus in Libro secundo præmissos.

Concludit Caput Primum dicendo: Sed jam ad scrutinium ipsorum temporum accedamus, duce Verbo Domini: Illudque Caput Primum nullo alio adjecto absolvit.

Totum hoc ad P. Card. Arto. Cassan. post repetitionem
hujus clavis Lectorem

[Faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

[Marginal notes in a cursive script, partially visible on the right edge of the page.]